

Започаткування ідеї правовідносин, як окремої сфери суспільного життя та розуміння значення категорії «об'єкт правовідносин», відбулося ще у стародавні часи, коли в основі таких поглядів лежали теологічні концепції виникнення світу, які безумовно передбачали вирішальну роль «вищого розуму». Так, у своїй роботі Ф.П. Шульженко та Т.Г. Андрусак зазначають, що «теологічний підхід до розуміння сутності держави, права, справедливості і порядку був характерним для більшості народів, про що свідчать літературні пам'ятки країн Стародавнього Сходу, Греції, Риму, а також Київської Русі» [1, с. 8]. Отже, саме під впливом теологічної доктрини у стародавні часи визначалося ставлення мислителів та юристів до категорії «об'єкт правовідносин», розвиток якої відбувався в рамках ідеї божественної природи законів та підпорядкування суспільних відносин релігійним канонам. На нашу думку, такі філософсько-правові погляди не сприяли розвитку категорії «об'єкт правовідносин», оскільки у ті часи суспільні відносини розвивалися у напрямку пріоритетності значення самих законів, не враховуючи при цьому, який вплив на суспільство вони здійснюють. До того ж, значна увага приділялась суб'єктному складу, а не об'єктам правовідносин, що було обумовлено існуванням окремих каст, тобто соціальних груп, які мають особливе становище у суспільстві [1, с. 11].

Значний розвиток поглядів на категорію «об'єкт правовідносин» відбувається за часи Давньоримського права, в основу якого було покладено теорію природного права людини. Означений період характеризується розвитком інституту приватної власності, що, на нашу думку, і призвело до значного розширення кола об'єктів суспільних правовідносин. Однак дослідження правової природи самої категорії «об'єкт правовідносин» обмежувалося лише уточненням їх переліку та взаємозв'язків з суб'єктним складом. Наприклад, римських юристів цікавило питання – чи може бути людина об'єктом правовідносин та як бути з об'єктом володіння, який знищено? До того ж вони розглядали можливість обмеження суб'єктного складу щодо конкретного об'єкту правовідносин [2, с. 35].

Говорячи про надбання Давньогрецьких юристів зазначимо, що воно також має значення для становлення категорії «об'єкт правовідносин». Передусім, мова йде про увагу юристів до проблеми визначення видів об'єктів правовідносин. Саме Давньогрецькі юристи запропонували вважати об'єктом правовідносин одну з головних, на їх думку, матеріальних цінностей – землю [1, с. 18]. Проте, зберігається тенденція щодо класовості суспільства, яка переважала при формуванні правовідносин. Згідно вказаної теорії, право на об'єкт правовідносин, тобто будь-яке матеріальне благо, мали тільки вільні люди тоді, як раби розглядалися в якості знаряддя для задоволення потреб свого господаря [1, с. 31].

Доволі прогресивним, з точки зору еволюції концепцій дослідження категорії «об'єкт правовідносин», є досвід Київської Русі, якому притаманно розширення кола об'єктного складу. Зокрема, у Статуті великого князя Володимира відбувається закріплення нових об'єктів правовідносин (централізована феодална рента, сімейні відносини та інше). Крім цього, у зазначений період утверджується думка про те, що зміст окремих прав (права власності, право на доходи, тощо) прямо залежить від того, що є об'єктом правовідносин [3, с. 55].

Крім цього, за часи Київської Русі до їх числа починають відносити кредитні операції з грошима, продуктами та речами, а також боргові та митні зобов'язання [3, с. 58]. Вважаємо це передовим досвідом тих часів, адже, як ми розглянули вище, для Стародавнього світу притаманна концепція матеріальності об'єктів правовідносин тоді,

Written by МАКСИМЕНКО ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ, юрист (м.Київ)

Monday, 30 September 2019 12:52

як нематеріальні блага були доволі суперечливою категорією для юристів.

Таким чином, у стародавні часи відбувається формування уявлень про категорію «об'єкт правовідносин», що обумовлено переходом від первісно-суспільного устрою до нової форми організації суспільства – держави. Мова йде про появу такого регулятора суспільних відносин, як право, що обумовило необхідність надати суспільним відносинам певну правову оболонку. Зазначимо, що цей період дуже важливий, адже саме на цьому етапі вказана категорія починає розглядатися у якості неодмінної складової структури правовідносин, хоча повного розуміння її сутності у мислителів та юристів того часу не існувало.

Список використаних джерел: 1. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. / Ф.П. Шульженко, Т.Г. Андрусак. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 304 с.

2. Орач Є.Г. Основи римського приватного права: навч. посіб. / Є.Г. Орач, Б.Й. Тищик. Львів: Ред.-вид. відділ Львів. ун-ту, 2000. 238 с.

3. Історія держави і права України. Том 1: підруч. / за заг. ред. В.Я. Тація, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренко. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. 656 с. {jcomments on}